

Damijana Medved in Jurka Lepičnik Vodopivec

Sodelovanje učiteljev in šolskih knjižničarjev v osnovni šoli s perspektive učiteljev

Povzetek: Sodelovanje med deležniki v osnovni šoli praviloma prinaša boljši učni napredek učencev in večje zadovoljstvo staršev, zaposlenih ter skupnosti kot celote. Kljub temu se pri tem pojavljajo izzivi, dileme in vprašanja, ki jim je treba nenehno namenjati pozornost in iskati optimalne rešitve. V predstavljeni kvalitativni raziskavi proučujemo sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji s perspektive učiteljev. V raziskavi je sodelovalo sedem učiteljev in med njimi sta dva poročala o izrazito slabem sodelovanju s šolskimi knjižničarji. Rezultati sicer kažejo, da so učitelji sodelovanju s šolsko knjižnico naklonjeni in v tej vidijo enega od podpornih sistemov tako pri svojem osebnem profesionalnem razvoju kot tudi učenem napredku in razvoju učencev. V ospredje postavljajo osebnostne lastnosti šolskega knjižničarja in se zavedajo pomena naklonjenosti vodstva, ki podpora šolski knjižnici izraža tudi z zagotavljanjem finančnih sredstev za njeno delovanje.

Ključne besede: sodelovanje, partnerstvo, šolske knjižnice, učitelji, šolski knjižničarji

UDK: 37.091.12:027.8

Strokovni prispevek

<https://doi.org/10.63384/spB63s817s>

Damijana Medved, univ. dipl. lit. komp. in bibl., doktorska študentka, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva ulica 5, 6000 Koper, Slovenija; damijana.medved@guest.arnes.si ©

Dr. Jurka Lepičnik Vodopivec, redna profesorica, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva ulica 5, 6000 Koper, Slovenija; jurka.lepicnik@pef.upr.si ©

Uvod

V šoli se srečujejo različni deležniki; poleg otrok in vzgojiteljev/učiteljev so to zagotovo tudi starši oz. otrokova družina, drugi strokovni delavci, vodstvo šole in skupnost, v kateri šola deluje. Za kakovostno sobivanje je ključno sodelovanje vseh omenjenih.

Kljub temu, da o sodobni družbi govorimo kot o družbi znanja in postaja šola v večini držav obvezna, in to celo za čedalje daljši čas, se čedalje bolj srečujemo z »vprašanji absentizma, šolsko neuspešnostjo, nemotiviranostjo učencev za učenje, upadanjem radovednosti oziroma želje po novem znanju« (Barle 2009, str. 21). To je seveda svojevrsten paradoks in obenem tudi razlog, da s sodelovanjem več deležnikov v šolstvu poskušamo stanje izboljšati.

Ob tem Kalin (2009) npr. poudarja, da ima dobro načrtovano vključevanje staršev pozitivne posledice tako za otroka kot za starše, učitelje in šolo kot celoto.

O sodelovanju med šolskimi knjižničarji in učitelji govorijo tudi strateški dokumenti, kot sta npr. *Zakon o knjižničarstvu* (2001, z dopolnitvami) in *Manifest o šolskih knjižnicah* (IFLA/UNESCO 2025), kjer je sodelovanje omenjeno posredno ali neposredno. *Zakon o knjižničarstvu* je glede vloge šolskih knjižnic jasen, saj v 28. členu določa, da »šolske knjižnice podpirajo izobraževalni proces, tako da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za učence, vajence, dijake in študente višjih strokovnih šol ter za strokovne delavce teh šol« (*Zakon o knjižničarstvu* 2001, z dopolnitvami). V *Manifestu* pa beremo, da mora šolska knjižnica med drugim »sodelovati z učitelji, vodstvom šole, drugimi delavci, s starši, z drugimi knjižničarji in informacijskimi specialisti ter drugimi organizacijami« (IFLA/UNESCO 2025, str. 4) in da so šolski knjižničarji odgovorni »učencem, učiteljem, šolski skupnosti kot celoti ter lokalni skupnosti, s katerimi vzpostavljajo sodelovalne modele delovanja« (prav tam, str. 5).

Sodelovanje med šolskimi knjižničarji in učitelji¹

Slovenske šolske knjižnice so umeščene v dva sistema: sistem vzgoje in izobraževanja ter knjižnični sistem (Fekonja 2016). V 68. členu *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (1996, z dopolnitvami) je določeno, da ima vsaka šola knjižnico, v 92. členu pa, da so med zaposlenimi tudi knjižničarji. Po *Pravilniku o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole* (2024 in 2025) je knjižničar lahko, kdor je končal: univerzitetni študijski program bibliotekarstva ali magistrski študijski program druge stopnje šolsko knjižničarstvo, bibliotekarstvo ali bibliotekarstvo, informacijski in založniški študij. Knjižničar je lahko tudi, kdor izpolnjuje pogoje za učitelja ali svetovalnega delavca in je opravil študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva (smer izpopolnjevanje iz bibliotekarstva za šolske knjižničarje) (100. člen). Šolski knjižničar mora imeti opravljeno tudi pedagoško-andragoško izobrazbo (104. člen). Po pridobljeni izobrazbi pa je treba opraviti še strokovni izpit, ki je obvezen za vse pedagoške delavce.

V 39.c členu dopolnjenega *Zakona o knjižničarstvu* (2015) beremo, da mora šolska knjižnica:

»za izvajanje knjižnične dejavnosti, potrebne za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja, imeti: ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva, ustrezno usposobljene strokovne delavce, ustrezen prostor, ustrezno opremo, ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti, usposobljenost za vključitev v nacionalni vzajemni bibliografski sistem« – tega pa določa 39.č člen zakona.

S tem so tudi knjižnične zbirke šolskih knjižnic postale del kooperativnega spletnega bibliografskega sistema in servisa (COBISS).

Vilar in Novak Zabukovec (2022) sta predstavili osnutek posodobljenega modela šolske knjižnice, ki jo določajo dobri pogoji in kompetenten knjižničar s strategijo razvoja, ter zapisali, da je šolska knjižnica pomembna, nepogrešljiva in priljubljena, aktivna in dostopna, vključena in integrirana ter prispeva k pismenosti, znanju, vzdušju in vrednotam. Sodelovanje z učitelji je tako vtakano v več nivojev. Fekonja (2022) poudarja pomen zavedanja učiteljev, kaj vse šolska knjižnica lahko ponudi za obogatitev vzgojno-izobraževalnega procesa za učence kot tudi za njihovo lastno delo in izobraževanje, pri čemer posebej omenjamo knjižnično informacijsko znanje (Sušec in Žumer 2005), krepitvi katerega so v posameznem šolskem letu namenjene štiri pedagoške ure – te so že v osnovi zasnovane kot medpredmetno sodelovanje, torej predpostavljajo sodelovanje šolskih knjižničarjev z učitelji.

Številne mednarodne študije (npr. Centerwall 2022; Kammer idr. 2018; Merga 2019; Montiel-Overall 2008) potrjujejo pozitiven vpliv knjižničnih storitev ter partnerstev med učitelji in knjižničarjem pri doseganju učnih rezultatov in

1 V besedilu zaradi jasnosti uporabljamo moško slovnično obliko, besedilo pa se nanaša tako na knjižničarje kot knjižničarke, učitelje in učiteljice.

kakovostnega učenja dijakov v srednjih šolah. Kljub temu obstajajo znamenja, da so šolske knjižnice na mednarodni ravni v zatonu, ugotavljajo Emerson idr. (2018), ki opozarjajo na neprepoznane, premalo cenjene in neizkoriščene šolske knjižnice in šolske knjižničarje na Novi Zelandiji. Medtem ko je v ZDA skrb zbujajoče stanje glede knjižničnih virov in osebja (Ahlfeld 2019), je Švedska primer, kjer se knjižničarji kljub prizadevanjem za večjo povezanost z učitelji in vodstvom šol soočajo s težavami pri sodelovanju in načrtovanju pouka (Centerwall 2022). Tudi Kammer idr. (2021) ugotavljajo, da je sodelovanje z drugimi pedagoškimi delavci pomemben del delovanja šolskega knjižničarja. Za dobro sodelovanje morajo šolski knjižničarji in učitelji nastopati kot enakovredni partnerji. Avtorji (prav tam) poročajo o metaanalizi treh raziskav o sodelovanju in ugotavljajo, da so udeleženci raziskav kot pomemben gradnik kakovostnega sodelovanja navedli vzajemno spoštovanje in fleksibilnost, ključen dejavnik je tudi soglasje vodstva. Opozarjajo pa, da to sodelovanje ne sme biti preobremenjujoče, kar bi lahko povzročilo izčrpanost in izgorelost. Avstralska raziskovalka Merga (2019) natančno opisuje elemente sodelovanja šolskih knjižničarjev in učiteljev, ki podpirajo pismenost in učenje literature pri najstnikih v Avstraliji, in ugotavlja, da na sodelovanje vplivajo: viri, velikost šole, odnosi med zaposlenimi, vodstvo in administrativna podpora, časovna razpoložljivost, zunanja učna obremenitev knjižničarjev, šolske norme in prednostne naloge učiteljev. Medtem pa Montiel-Overall (2008) v svoji kvalitativni raziskavi o sodelovanju med učitelji in šolskimi knjižničarji identificira naslednje bistvene elemente uspešnega sodelovanja: šolska kultura, pozitivne lastnosti sodelavcev, komunikacija, upravljanje in motivacija.

Primer slabega sodelovanja predstavljata Scott in Inskip (2017) v kvalitativni raziskavi, ki proučuje pristope šolskih knjižničarjev in učiteljev pri oblikovanju bralnih seznamov v Združenem kraljestvu. Ugotavljata, da sestava bralnih seznamov ni bila del sodelovalnega procesa in je zato lahko učinkovitost seznamov kot podpore širšemu kurikulumu omejena.

Ustrezna vključitev šolske knjižnice v izobraževalni proces je med glavnimi nalogami šolskega knjižničarja (Fekonja 2022; Vilar 2014), medtem ko Medved (2020) opisuje različne načine sodelovanja med šolskim knjižničarjem in učitelji, med katere sodi izbor knjižničnega gradiva, spodbujanje bralnih navad in bralne kulture, izbirni predmeti in interesne dejavnosti, informacijsko opismenjevanje ter medpredmetno povezovanje in knjižnično informacijsko znanje. Lahko govorimo celo o sodelovanju na več ravneh: tako s splošno knjižnico kot s posameznimi učitelji za medpredmetno povezovanje in tudi navduševanje učiteljev samih za prostočasno branje, saj je zgled zelo pomemben in prepričljiv dejavnik pri nagovarjanju k neki dejavnosti (v tem primeru k branju) (Šink 2023).

Primer pozitivnih premikov pri spodbujanju branja v svojem prispevku predstavlja Stoviček (2020), ki je uspešno sodelovala z razredniki 4. in 5. razreda pri navduševanju za branje. Posledično se je delež petošolcev, ki so pridobili bralno značko, povečal s 13 na 72 %. O tedenskih dogodkih, namenjenih navduševanju za branje, piše tudi šolska knjižničarka Španger (2018), ki jo tedensko obiskujejo prvošolci; prepričana je namreč, da si je zanje vredno vzeti čas, čeprav ti dogodki niso predvideni v učnem načrtu, saj so dobra spodbuda za obiskovanje

knjižnice in učenje branja. Pomembno in dragoceno je denimo tudi sodelovanje šolskega knjižničarja na roditeljskih sestankih, kjer se ta sreča s starši otrok in jim predstavi pozitivne učinke branja, še posebej družinskega, o čemer pišeta Eberlinc in Bajda (2013). Medtem pa Petrovič in Nagode (2017) menita, da učitelji premalokrat obišejo knjižnico zaradi izposoje gradiva z namenom izboljšanja vzgojno-izobraževalnega procesa in da dojemajo šolsko knjižnico predvsem glede na osebni odnos s knjižničarjem, pri čemer šolsko knjižnico zgledno uporabljajo tisti, ki so mu naklonjeni. Preveč učiteljev pa knjižnice ne obiše sploh nikoli (prav tam).

Poleg učiteljev so pomembni sodelavci šolskih knjižničarjev tudi preostali strokovni delavci. Jesih Šterbenc (2019) tako poudarja pomen spremljevalcev gibalno oviranih dijakov, ki so pri promociji branja pravzaprav podaljšana roka knjižničarja, saj s posameznim dijakom preživijo več časa kot kdorkoli drug na šoli. Brinovšek (2019) pa postavlja v ospredje sodelovanje šolske svetovalne službe in knjižnice pri premagovanju bralnih težav učencev, kjer imata posebno vlogo tako šolski knjižničar kot tudi sam prostor šolske knjižnice.

Preden sodelovanje med šolsko knjižnico in strokovnimi delavci šole sploh lahko steče, pa morajo ti spoznati delo šolske knjižnice in šolskega knjižničarja, zato je zelo pomembna promocija šolske knjižnice, o čemer piše Brilej (2014), ki kot eno od možnosti promocije omenja šolsko konferenco, na kateri bi lahko »učiteljski zbor čim bolj kompleksno spoznal vlogo knjižnice ter jo sprejel kot nepogrešljiv element v pedagoškem procesu« (prav tam, str. 41).

Metodologija

Raziskovalni problem, cilj in raziskovalna vprašanja

Raziskovalni problem, ki ga proučujemo, je, kako s tvornim sodelovanjem v vzgojno-izobraževalni instituciji izboljšamo učne dosežke otrok in povečamo zadovoljstvo vseh sodelujočih.

Cilj raziskave je ugotoviti, kako učitelji dojemajo šolsko knjižnico, kako z njo trenutno sodelujejo in kako bi še želeli sodelovati.

Raziskovalna vprašanja, ki si jih ob tem postavljamo, so:

- RV1: Kako učitelji zaznavajo vlogo šolske knjižnice?
- RV2: Kako učitelji sodelujejo s šolsko knjižnico?
- RV3: Kaj je po mnenju učiteljev ključno za dobro sodelovanje?

Raziskovalna metoda in sodelujoči

V raziskavi smo uporabili deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja (Sagadin 2004). Sodelujoči učitelji prihajajo z osnovnih šol gorenjske statistične regije (3) in osrednjeslovenske statistične regije (4) ter delajo kot predmetni uči-

telj slovenščine (2), razredni učitelj (2), učitelj v podaljšanem bivanju (2), učitelj dodatne strokovne pomoči (2), eden izmed udeležencev pa opravlja delo v podaljšanem bivanju in kot učitelj dodatne strokovne pomoči.

Šole, s katerih prihajajo sodelujoči učitelji, imajo od 18 do 37 oddelkov (povprečno 28 oddelkov), na šestih šolah imajo zaposlenega enega šolskega knjižničarja, le na eni sta zaposlena dva. Delovna doba udeleženih učiteljev se giblje od enega do 26 let (povprečno 16,86 leta).

Zbiranje in analiza podatkov

Izvedena je bila kvalitativna raziskava s sedmimi učitelji, in sicer v obliki strukturiranih intervjujev, sestavljenih iz štirih vprašanj odprtega tipa in štirih vprašanj zaprtega tipa. Zanimalo nas je, kako vidijo vlogo šolske knjižnice na šoli, kako jim je ta v pomoč pri osebnem profesionalnem razvoju in pri delu z učenci ter kaj se jim zdi ključno za dobro sodelovanje med šolskimi knjižničarji in učitelji, poleg podatkov o številu oddelkov na šoli, številu šolskih knjižničarjev na šoli, številu let delovne dobe in delovnem mestu, ki gaasedajo.

Učitelji so v raziskavi sodelovali prostovoljno, na vnaprej poslano prošnjo za sodelovanje. Njihovi odgovori so anonimizirani in označeni s črkami od A do F. Izbor sodelujočih je bil narejen po ključu, da prihajajo z različnih osnovnih šol iz osrednjeslovenske in gorenjske statistične regije ter da se razlikujejo glede na delovno mesto; vključeni so torej tako učitelji razrednega kot predmetnega pouka, učitelji podaljšanega bivanja in učitelj dodatne strokovne pomoči. Intervjuji so bili izvedeni maja 2024 prek elektronske pošte in osebno. Raziskava je potekala tako, da smo kandidatom za raziskavo najprej poslali prošnjo za sodelovanje z najavo raziskovalnega problema, po soglasju pa smo jim po elektronski pošti poslali vprašanja intervjuja, na katera so pisno odgovorili. Eden od udeležencev je izrazil željo po ustnem intervjuju, ki je bil tudi izveden, posnet s snemalnikom in naknadno transkribiran.

Pri analizi podatkov so bile oblikovane štiri kategorije: vloga šolske knjižnice, sodelovanje s šolsko knjižnico za namene osebnega profesionalnega razvoja, sodelovanje s šolsko knjižnico za namene spodbujanja bralne pismenosti, raziskovalnega dela, ustvarjalnosti in kritičnega mišljenja pri učencih ter ključni dejavniki za dobro sodelovanje med šolskimi knjižničarji in strokovnimi delavci šole. Za vsako kategorijo so bile oblikovane kode glede na odgovore udeležencev in v preglednicah tudi predstavljeni izrazi, ki sodijo pod posamezno kodo.

Rezultati

V *Preglednici 1* so povzeti odgovori na prvo vprašanje, ki je udeležence spraševalo o vlogi šolske knjižnice.

Koda	Izrazi	Frekvenca
Miren prostor na šoli	Varen prostor, mir, dokaj mirno zavetje, varen in miren prostor, umik, se bo lahko spočil in umaknil	4
Prostor za branje	Kotiček za branje, berejo [knjige], prebuja željo po branju	3
Povezovalni prostor	Povezovalni prostor, se srečujejo, prostor za povezovanje	3
Knjižnično gradivo	Klasična literatura, sprotna kakovostna knjižna produkcija, knjige za domače branje, bralno značko, raznolika knjižna idr. gradiva, veliko dobrih knjig	3
Fizični prostor	Šolska knjižnica naj bo mičen in prijeten prostor, velik prostor, vabi z lepoto, redom in vabljivimi knjigami	3
Bralna motivacija	Vabi učence k njeni uporabi in k branju, motivacijski dejavnik za branje	2
Podpora učenju	Nuditi podporo učenju v najširšem smislu, bogati učno dejavnost šolskih predmetov	2
Informacijska pismenost	Orodja za iskanje gradiva, orodja, ki jim pomagajo pri iskanju informacij	1
Učbeniški sklad	Skrbi za učbeniški sklad	1

Preglednica 1: Vloga šolske knjižnice

Kar štirje udeleženci od sedmih so kot eno od vlog šolske knjižnice poudarili zagotavljanje miru/mirnega prostora. Trije so odgovorili, da je to prostor za branje in povezovalni prostor, trije so tudi omenili različno knjižnično gradivo in trije so v ospredje postavili pomen fizičnega prostora knjižnice. Eden od udeležencev je navedel, da je vloga šolske knjižnice »prostor, kjer lahko ljudje najdejo čas in prostor zase – ob knjigah« (F). Ob tem posebej omenjamo izkušnje, kot jih je v svojem delu predstavila Brinovšek (2019), ki poudarja pomen šolske knjižnice kot prostora, ki nagovarja k branju, kar je tudi v skladu z rezultati naše raziskave, saj so udeleženci raziskave pomen prostora knjižnice v svojih odgovorih večkrat postavili v ospredje, kar je razvidno iz *Preglednice 1*. Fekonja (2016) poudarja, da je šolska knjižnica točka do preostalega sveta, prostor, kjer je mogoče preživljati prosti čas, kjer si izposojamo knjige, pa tudi tih kotiček za razmišljanje in obenem prostor za aktivnosti.

Drugo vprašanje se je dotikalo sodelovanja s šolsko knjižnico za profesionalni razvoj učiteljev; odgovori so zbrani v *Preglednici 2*.

Koda	Izrazi	Frekvenca
Strokovno gradivo	Je odprta za moje predloge o nakupu strokovne literature, izposojam si strokovne knjige, zaposleni imamo možnost zaprositi za nakup knjig, ki jih potrebujemo pri svojem delu	3
Dobro sodelovanje	Sodelujem dobro, zelo dobro sodelujem	2
Slabo sodelovanje	Zelo slabo sodelujem, učenci nikakor nočejo več hoditi v knjižnico, jaz pa še manj, mene je to tako odvrnilo, da ne bom šla najbrž nikoli več iskat v šolsko knjižnico	2
Skupne dejavnosti	Bralni klub za zaposlene, kulturni dnevi, noč v knjižnici, različni projekti	2
Informiranje	Pogosto poroča o knjižničnih novostih, razstavljanje v zbornici za učitelje in pred knjižnico za učence	2
Spodbujanje branja	Spodbujam učence, da obiščejo knjižnico, spodbujam otroke pri bralni znački, pomagam pri usklajevanju seznamov za bralno značko, sem testni bralec za mladinsko literaturo	1
Izobraževanje	Skupen obisk knjižnega sejma v Bologni	1

Preglednica 2: Sodelovanje s šolsko knjižnico za namene osebnega profesionalnega razvoja

Odgovori prikazujejo trenutno sodelovanje, glede dodatnega sodelovanja pa sta dva udeleženca dala predlog, povezan s knjižničnim gradivom:

»da bi imeli bolj izpostavljeno pedagoško gradivo ter novosti s tega področja« (A);

»da bi nas aktivno pozvali, dajte predlagat, katere knjige naj se nabavi« (F).

En udeleženec je izrazil željo, da bi se s knjižničarjem vključila v mednarodni projekt branja (D). Udeleženec, ki s šolsko knjižnico zelo slabo sodeluje, navaja tudi razloge: ker »je [knjižnica] zelo zanemarjena, neurejena, knjige ležijo po tleh, med knjižnimi policami na tleh je polno učbenikov iz učbeniškega sklada« (B). Eden od udeležencev piše, da »šolska knjižničarka išče možnosti, daje ideje za bolj kakovosten pouk, išče možnosti za izobraževanje učiteljev« (C). Drug udeleženec, ki sicer ni zadovoljen s sodelovanjem s šolsko knjižnico, je nanizal več predlogov, npr., da bi bile knjige v zbornici (poudarja, da je za večino učiteljev ovira, da morajo priti po knjigo v knjižnico, ker med poukom časovno tega ne zmorejo, po pouku pa so že prezasičeni), da bi se dvakrat ali trikrat letno predstavile novitete iz šolske knjižnice in v zbornici obesili na tablo kratki opisi knjig z barvnimi fotografijami naslovnice. Poudarja tudi, da je ključen nabor knjig in da skozi leta opaza, da se zmanjšuje trend nakupa knjig in s tega vidika je šolska knjižnica zanj nezanimiva.

Odgovore, zbrane v raziskavi, potrjujejo tudi izsledki drugih raziskav in člankov; tako Brilej (2014) poudarja pomen promocije šolske knjižnice, kar je v skladu z odgovori, zbranimi pod kodo Informiranje, Medved (2020) omenja sodelovanje učiteljev in šolskega knjižničarja pri pripravi učnih ur in projektov, kar je zbrano pod kodama Skupne dejavnosti in Spodbujanje branja. Podobno

Petrič (2023) ugotavlja, da učitelji ob dobrem sodelovanju in bogati ponudbi šolske knjižnice bolje ter uspešneje izvajajo pouk in preostale dejavnosti.

Medved (2020) omenja tudi sodelovanje pri nakupu knjižničnega gradiva, kar je pogost odgovor tudi v naši raziskavi. Medtem ko v svoji raziskavi Scoot in Inskip (2017) ugotavljata, da sestava bralnih seznamov ni bila plod sodelovalnega procesa med učitelji in knjižničarji, je v naši raziskavi zabeležen primer sodelovanja prav pri usklajevanju seznamov bralne značke. Petrovič in Nagode (2017) pa ugotavljata, da učitelji premalokrat obišejo šolsko knjižnico z namenom izposoje gradiva za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

V tretjem vprašanju sprašujemo po oblikah sodelovanja z namenom spodbujanja bralne pismenosti, raziskovalnega dela, ustvarjalnosti in kritičnega mišljenja pri učencih. Odgovori so zbrani v *Preglednici 3*.

Koda	Izrazi	Frekvenca
Prireditve	Povabljen je zunanji gost – pisatelj, nagradna proslava, ogled filmov, noč knjige, medgeneracijsko branje, literarni večeri, bralna čajanka	3
KIZ	Dvakrat na leto pripravi uro v knjižnici, v okviru KIZ vsaj dvakrat letno	2
Gradivo	Predlagam nakup kakovostnih knjižnih novosti, če učenci določene raziskovalne projekte delajo v knjižnici, si lahko kar tam pomagajo z ustrezno literaturo	2
Izposoja	V času OPB-ja gremo včasih tudi skupaj v knjižnico, da si otroci izposodijo knjige	1

Preglednica 3: Sodelovanje s šolsko knjižnico z namenom spodbujanja bralne pismenosti, raziskovalnega dela, ustvarjalnosti in kritičnega mišljenja pri učencih

Eden od udeležencev, ki slabo sodeluje s šolsko knjižnico, predlaga pravljične urice, Andersenov večer pravljič, interesno dejavnost »mali knjižničar«, kviz na temo geografije ali zgodovine. Drug udeleženec, ki tudi slabo sodeluje s šolsko knjižnico, predlaga bralne urice z DSP-jevci, pomembno se mu zdi, da knjižničar pozna literaturo za otroke, da lahko primerno svetuje, poudarja, da so knjige razstavljene tako, da se vidijo platnice, in da je tudi prostor oblikovan ustvarjalno, saj se mu zdijo *»knjižnice ful prestroge in ful preresne, tako nedostopne«* (F). En udeleženec predlaga tudi predstavitev knjižnice otrokom v prvem razredu.

Tudi pri teh odgovorih lahko vidimo povezavo z izsledki avtorice Medved (2020), ki med drugim opisuje sodelovanje kot medpredmetno povezovanje in prenašanje knjižničnega informacijskega znanja (zbrano pod kodo KIZ). Petrič (2023) ugotavlja, da sta se na podlagi sodelovanja in povezovanja med učitelji in šolskim knjižničarjem pri učencih opazno povečala bralna motivacija in interes za opravljanje bralnih značk (Petrič 2023). Dodajamo pa še misel, da je pri spodbujanju bralne pismenosti, ki jo zagovarja tudi Frasn Popović (2021), pomembna strokovna samozavest.

V četrtem vprašanju udeležence raziskave sprašujemo, kaj se jim zdi ključno za dobro sodelovanje med šolskimi knjižničarji in strokovnimi delavci šole. Odgovori so zbrani v *Preglednici 4*, kjer glede na frekvenco posebej izstopajo osebnostne lastnosti (knjižničarja) in način delovanja knjižnice.

Koda	Izrazi	Frekvenca
Osebnostne lastnosti (knjižničarja)	Resnost knjižničarja, občutek za redoljubnost, dobri odnosi – pripravljenost na sodelovanje z obeh strani, odprtost za sodelovanje na obeh straneh, ključna osebnost knjižničarja, odprtost, načrtno sooblikovanje: prideš na aktiv: kaj bi ve kot učiteljice potrebovale od knjižnice	4
Delovanje knjižnice	Prijetna urejenost knjižnice, odprtost knjižnice, dostopnost knjižnice, knjige uporabnikom dostopne, knjižnica sistematično urejena	4
Informiranje	Obveščanje o knjižnih novostih, obveščanje učiteljev o novostih v knjižnici	2
Vodstvo	Spodbuda za sodelovanje, ki se čuti s strani vodstva šole, podpora vodstva šole	2
Povezovanje	Povezovalno sodelovanje, povezovanje, mreženje	2

Preglednica 4: Ključni dejavniki za dobro sodelovanje med šolskimi knjižničarji in strokovnimi delavci šole

Eden od udeležencev med ključnimi elementi za dobro sodelovanje navede »odprtost knjižnice med odmori in omogočanje učencem, da jo obiskujejo« (B). Drug posebej poudarja vlogo knjižničarja: »To, kako knjižnica zaživi, je zelo odvisno od knjižničarja. Bo pod njegovim okriljem knjižnica zaživela ali ostala sterilen prostor?« (Č)

Prav to zadnjo izjavo lahko vzporejamo z izsledki raziskave Montiel-Overrall (2008), ki ugotavlja, da je sodelovanje uspešno takrat, ko je temu globoko predan vsaj en posameznik (postane katalizator/pobudnik sodelovanja) – v omenjeni raziskavi je bil prav knjižničar tisti, ki je bil pobudnik sodelovanja, kar je v naši raziskavi zbrano pod kodo Osebnostne lastnosti (knjižničarja). Kar nekaj raziskav omenja pomen podpore vodstva (Centerwall 2022; Kammer idr. 2021; Merga 2019), kar se tudi sklada z našimi izsledki. Merga (2021) tako kot naši rezultati potrjuje pomen odnosov med zaposlenimi in časovne razpoložljivosti. Omenimo še Kanalec (2024), ki prav pri razvijanju bralne pismenosti otrok prvega triletja poudarja pomen sodelovanja med vsemi deležniki, ki otroka spremljajo na poti branja, pri čemer posebej navaja vlogo šolskih knjižničarjev pri svetovanju ustreznega bralnega gradiva.

Razprava

Sodelovanje v šolah je aktualno na vseh koncih sveta. S predstavljenimi izsledki različnih člankov in raziskav se dotikamo sodelovanja med učitelji in šolskimi knjižničarji, čemur smo posvetili tudi našo raziskavo. Ob tem ugotavljamo, da učitelji šolsko knjižnico dojemajo kot miren prostor na šoli, pri čemer dajejo velik poudarek tudi urejenosti prostora, saj pričakujejo, da bo v knjižnici vladal red, obenem pa, da bo to »mičen in prijeten prostor«, kot beremo v enem od odgovorov. Šolsko knjižnico vidijo kot povezovalni prostor, prostor za branje, ki k branju tudi nagovarja in motivira. Prav tako podpira učenje in informacijsko

pismenost, v njej se hrani in izposoja knjižnično gradivo in skrbi za učbeniški sklad.

Glede sodelovanja s šolsko knjižnico učitelji poročajo, da sodelujejo s svojimi predlogi nakupa gradiva (za osebni profesionalni razvoj in za učence), skupaj organizirajo različne prireditve in projekte (bralni klub za zaposlene, kulturni dnevi, noč v knjižnici, medgeneracijsko branje, bralna čajanka, proslave, obisk pisatelja ...), sodelujejo pri urah KIZ. Sodelovanje dojemajo tudi kot poročanje knjižničarja o knjižničnih novostih, usklajevanje bralnih seznamov, skupno izobraževanje. Pri tem sta dva udeleženca raziskave poročala o izrazito slabem sodelovanju s šolskim knjižničarjem, kar je zagotovo skrb zbujujoče. Kot ključne elemente za dobro sodelovanje s šolsko knjižnico učitelji navajajo osebnostne lastnosti šolskega knjižničarja (resnost, redoljubnost, odprtost, pripravljenost na sodelovanje); omenijo sicer, da je odprtost za sodelovanje potrebna na obeh straneh, a nihče ne omeni pomena osebnosti lastnosti učitelja – vtis je, kot da se jim zdi, da ima ključno vlogo pri vzpostavitvi sodelovanja kljub vsemu knjižničar, kar je tudi v skladu z raziskavo Montiel-Overall (2008), ki ugotavlja, da je prav knjižničar pobudnik sodelovanja. Omenjajo tudi način delovanje knjižnice, v smislu odprtosti, dostopnosti in urejenosti. Kot pomembno prepoznavajo knjižničarjevo informiranje o knjižnih in knjižničnih novosti, poudarjajo povezovanje in mreženje ter opozarjajo na podporo vodstva, ki spodbuja sodelovanje in svojo zavezanost izkazuje tudi s finančno podporo knjižnici.

Ob študiju drugih raziskav ugotavljamo, da je sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji visoko cenjeno, saj prinaša večje zadovoljstvo vseh vpletenih in tudi boljše akademske dosežke učencev (npr. Merga 2019). Zagotovo pa sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji prinese tudi večje zavedanje o pomenu šolske knjižnice, sicer lahko pridemo do skrb zbujujočega stanja, ki ga v članku opisujejo Emerson idr. (2018), ko so šolske knjižnice in šolski knjižničarji premalo cenjeni in njihove možnosti neizkoriščene, oz. kot piše Ahlfeld (2019), pride celo do tega, da šole šolske knjižnice opuščajo. Primerjava naše raziskave z drugimi kaže, da tudi drugje kot pomembno komponento dobrega sodelovanja omenjajo časovno razpoložljivost (Merga 2019) in promocijo knjižnice (Brilej 2014; Centerwall 2022; Eberlinc in Bajda 2013). Tudi drugje zasledimo pomen urejenosti knjižničnega prostora (Brinovšek 2019). Dobro sodelovanje na obeh straneh, ki ga omenjajo udeleženci naše raziskave, lahko vzporejamo z rezultati metaanalize Kammer idr. (2021), ki govorijo o vzajemnem spoštovanju. V tej isti raziskavi se poudarja tudi soglasje vodstva kot dejavnik uspešnega sodelovanja, kar prav tako navajajo udeleženci naše raziskave. Udeleženci naše raziskave niso posebej govorili o pomenu komunikacije, ki ga omenja Merga (2019), in tudi ne o dejavniku zunanje učne obremenitve knjižničarjev – čeprav eden od udeležencev, ki s knjižnico slabo sodeluje, pove, da ima »[knjižničarka] raje dramsko igro in projekte, kot da bi knjižnica živel« (B).

Čeprav sta dva udeleženca poročala o izrazito slabem sodelovanju s šolskimi knjižničarji, kar nas je negativno presenetilo in kar je zagotovo skrb zbujujoče, sicer pozitivno presenečajo relativno visoko zavedanje pomena šolske knjižnice in tudi visoka pričakovanja učiteljev. Iz rezultatov lahko sklepamo, da so učitelji sodelovanju s šolsko knjižnico naklonjeni in v njej vidijo enega od podpornih

sistemov tako pri svojem osebnem profesionalnem razvoju kot tudi pri učnem napredku in razvoju učencev. Učitelji se zavedajo tudi vloge vodstva, ki podpira sodelovanje med učitelji in knjižničarji ter naklonjenost šolski knjižnici izraža tudi s finančno podporo pri nabavni politiki, kar sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji razširja še na vodstvo šol.

Ugotavljamo, da obstoj in delovanje šolskih knjižnic še zdaleč ni nekaj samoumevnega, da pa je za to odgovoren tudi šolski knjižničar, ki mora poskrbeti, da (p)ostaja viden kot pomemben člen vzgojno-izobraževalnega dela. V tokratni raziskavi smo dali glas učiteljem, da oni povedo, kako doživljajo šolsko knjižnico in sodelovanje s šolskim knjižničarjem, za bolj jasno sliko stanja bi bila dobrodošla tudi perspektiva šolskega knjižničarja in tudi perspektiva vodstva šole. Za še širšo sliko bi bilo dragoceno k raziskavi povabiti tudi starše in učence. In seveda pridobiti večje število udeležencev v raziskavi, pri čemer bi bilo koristno, da bi bili zajeti še drugi predmetni učitelji, ne zgolj predmetni učitelji slovenščine. Relativno majhen krog udeležencev raziskave je zagotovo njena omejitev. Tako se nakazuje še veliko priložnosti za nadaljnje raziskovanje in s tem pridobitev natančnejšega vpogleda v položaj šolske knjižnice. Verjamemo namreč, da je sodelovanje ključen dejavnik za večje zadovoljstvo vseh deležnikov in posledično tudi za boljši uspeh učencev.

Zaključek

Pri raziskovanju vloge šolske knjižnice je pomembno, da o tem povprašamo tudi neknjižničarje, saj je tako mogoče izvedeti, kaj iz obilice nalog in storitev, ki jih opravljajo šolski knjižničarji, dejansko doseže uporabnike, ki so poleg učencev zagotovo tudi učitelji. Navsezadnje je tudi napredek učencev odvisen od sodelovanja učiteljev s šolskimi knjižničarji in je zato zelo pomembno raziskati to področje ter mu posvetiti pozornost. Zato je opravljena raziskava dragocen prispevek pri prepoznavanju vloge šolske knjižnice in ugotavljanju, kako učitelji dojemajo pomen sodelovanja s šolsko knjižnico – tako za lasten profesionalni razvoj kot za napredek učencev, ter tudi opomnik za šolske knjižničarje, ki izvajajo sodelovalne dejavnosti.

Izsledki te raziskave narekujejo aktivno vlogo knjižničarja, ki naj bo odprto za sodelovanje z učitelji, strokovnjak na svojem področju in pripravljen na izvajanje skupnih projektov, predvsem pa naj zavzame aktivno držo pri informiranju o knjižničnih storitvah in pri njihovi promociji; naj bo fleksibilen in aktiven pri promociji knjižničnih storitev tudi pri vodstvu šole, kar naj bi se posledično izkazovalo pri finančni podpori knjižničnih dejavnosti in nakupu knjižničnega gradiva.

Kot taka ponuja uvid v problematiko uspešnosti sodelovanja med učitelji in šolskimi knjižničarji, saj razkriva pogled učiteljev na delovanje šolske knjižnice. Prihodnje raziskave, ki bodo proučevale sodelovalne vloge več deležnikov na šoli, nam bodo tako lahko dale celovitejšo sliko in narekovale konkretne korake pri iskanju in vzpostavljanju sodelovalnih strategij in konceptov.

Literatura in viri

Ahlfeld, K. (2019). They paved paradise: School librarians and school libraries are disappearing and we won't know what we've lost until it's gone. *Journal of Library Administration*, 59, št. 8, str. 927–938.

Barle Lakota, A. (2009). Izguba subjekta v izobraževanju. V: F. Cankar in T. Deutsch (ur.). *Šola kot stičišče partnerjev: sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 20–42.

Brilej, I. (2014). Promocija šolske knjižnice za medpredmetno povezovanje. V: R. Fekonja (ur.). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Knjižnično informacijsko znanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 39–41.

Brinovšek, M. (2019). Sodelovanje šolske svetovalne službe in knjižnice pri premagovanju bralnih težav učencev. *Šolska knjižnica*, 28, št. 3/4, str. 74–79.

Centerwall, U. (2022). In plain sight: School librarian practices within infrastructures for learning. *Journal of Librarianship and Information Science*, 56, št. 1, str. 211–222.

Eberlinc, M. in Bajda, U. (2013). Projekt družinskega branja v šolski knjižnici. *Razredni pouk*, 15, št. 1, str. 65–67.

Emerson, L., Kilpin, K., White, S., Greenhow, A., Macaskill, A., Feekery, A., Lamond, H., Doughty, C. in O'Connor, R. (2018). Under-recognised, underused, and undervalued: School libraries and librarians in New Zealand secondary school curriculum planning and delivery. *Curriculum Matters*, 14, str. 48–68.

Fekonja, R. (2016). Spremembe Zakona o knjižničarstvu in šolske knjižnice. *Šolska knjižnica*, 25, št. 1/2, str. 23–32.

Fekonja, R., Novak Zabukovec, V., Tušek, B., Tomac Stanojev, P., Litrop, N., Sever, A., Žunko, P. in Srnc, H. (2022). *Šolska knjižnica kot središče branja in stičišče medpredmetnega povezovanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Fekonja, Z. (2016). Vloga šolskega knjižničarja pri uporabnikih 21. stoletja. *Šolska knjižnica*, 25, št. 3/4, str. 16–20.

Fras Popović, S. (2021). Strokovna samozavest pri spodbujanju bralne pismenosti = Professional self-confidence in reading literacy promotion. *Organizacija znanja*, 26, št. 1/2, članek 2126004.

IFLA/UNESCO. (2025). *Manifest o šolskih knjižnicah*. Dostopno na: https://www.zbds-zveza.si/wp-content/uploads/publikacije/Manifest_solske_2025.pdf (pridobljeno 23. 11. 2025).

Jesih Šterbenc, K. (2019). Spremljevalci gibalno oviranih dijakov v vlogi promotorjev branja. *Šolska knjižnica*, 28, št. 2, str. 26–30.

Kammer, J., King, M., Donahay, A. in Koeberl, H. (2021). Strategies for successful school librarian and teacher collaboration. *School Library Research*, 24.

Kanalec, T. (2024). Pomen in vloga šolskih knjižničarjev pri razvijanju bralne pismenosti učencev prvega triletnega osnovne šole = Importance and Role of School Librarians in Developing the Reading Literacy of Pupils in the First Triennium of Primary School. *Šolska knjižnica*, 33, št. 3/4, str. 18–26.

Kalin, J. (2009). Pedagoški vidiki sodelovanja učiteljev in staršev: izzivi za učitelje, šolo, starše in družbeno skupnost. V: F. Cankar in T. Deutsch (ur.). *Šola kot stičišče partnerjev: sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 83–97.

Medved, T. (2020). Sodelovanje šolskega knjižničarja z učitelji v osnovni šoli. *Šolska knjižnica*, 29, št. 2/3, str. 3–11.

Merga, M. K. (2019). Collaborating with teacher librarians to support adolescents' literacy and literature learning. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 63, št. 1, str. 65–72.

Montiel-Overall, P. (2008). Teacher and librarian collaboration: A qualitative study. *Library & Information Science Research*, 30, št. 2, str. 145–155.

Petrič, I. (2023). *Pomembna vloga osnovnošolske knjižnice pri pouku in drugih dejavnostih za uspešnejše delo učencev*. Dostopno na: <https://knjiznicarske-novice.si/wp-content/uploads/2026/08/2023-4-4-pomembna-vloga-osnovnosolske-knjiznice-pri-pouku-in-drugih-dejavnostih-za-uspesnejse-delo-ucencev.pdf> (pridobljeno 26. 9. 2026).

Petrovič, Š. in Nagode Burger, A. (2017). Sodelovanje šolske knjižnice s strokovnimi delavci osnovne šole. V: R. Fekonja (ur.). *Konferenca šolskih knjižničarjev. Zbornik povzetkov*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 29–30.

Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole. (2024 in 2025). Uradni list RS, št. 70/24 in 18/25. (23. 08. 2024). Pridobljeno s: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV15482>

Sagadin, J. (2004). Tipi in vloga študij primerov v pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, 55, št. 4, str. 88–100.

Scott, R. in Inskip, C. (2017). UK preparatory school librarians' and teachers' design and use of reading lists: A qualitative study of approaches, perceptions, and content. *School Library Research*, 20.

Stoviček, J. (2020). Interni šolski projekt, naslovljen Več branja za več znanja. *Šolska knjižnica*, 29, št. 2/3, str. 55–60.

Sušec, Z. in Žumer, F. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja: [cilji in vsebine]*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.

Šink, T. (2023). Kako učence in učitelje povabiti k branju in v knjižnico? *Šolska knjižnica*, 32, št. 4, str. 15–24.

Španger, Z. (2018). Spodbujanje branja v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju na Osnovni šoli Dobrova. *Šolska knjižnica*, 27, št. 1/2, str. 35–40.

Vilar, P. (2014). Medpredmetno povezovanje ter vloga šolske knjižnice in šolskega knjižničarja. V: R. Fekonja (ur.). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Knjižnično informacijsko znanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 165–174.

Vilar, P. in Novak Zabukovec, V. (2022). Model kakovostne šolske knjižnice: zasnova in uresničevanje v praksi. V: T. Krapše, J. Bone, A. Polšak in S. Mršnik (ur.). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 205–236.

Zakon o knjižničarstvu /ZKnj-1/. (2001, 2002 in 2015). Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK, 92/15 (8. 11. 2001, 14. 11. 2002 in 4. 12. 2015). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja /ZOFVI/. (1996). Uradni list RS, št. 12/96 (29. 02. 1996). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Damijana MEDVED (University of Primorska, Faculty of Education, Slovenia)
Jurka LEPIČNIK VODOPIVEC (University of Primorska, Faculty of Education, Slovenia)

COLLABORATION BETWEEN TEACHERS AND SCHOOL LIBRARIANS IN PRIMARY SCHOOLS FROM THE TEACHERS' PERSPECTIVE

Abstract: Collaboration among stakeholders in primary schools generally leads to better student learning outcomes and greater satisfaction among parents, staff and the community as a whole. Nevertheless, such collaboration also gives rise to challenges, dilemmas and questions that require continuous attention and the search for optimal solutions. This qualitative study examines collaboration between teachers and school librarians from the teachers' perspective. Seven primary-school teachers participated in the study, two of whom reported very poor collaboration with school librarians. Overall, however, the results show that teachers are favourably disposed towards collaboration with the school library and regard it as a source of support for both their own professional development and their students' learning progress and development. They emphasise the personal qualities of school librarians and recognise the importance of support from school management, including the provision of financial resources for the library's operation.

Keywords: collaboration, partnership, school libraries, teachers, school librarians

Email for correspondence: damijana.medved@guest.arnes.si